

מזמיונים ציפורים לבי"ס רמב"ם

קורס בנושא "ציפורים בחצר וגינה מזמינה תשס"ז"

המרצה: שלומית ליפשיץ

מכון ויצמן למדע

המגישה: זיוה דרף

בי"ס רמב"ם בית דגן

תאריך 6.6.07

תוכן העניינים

מבוא	עמוד 3
מטרות	עמוד 3
התהליך	עמוד 4
משימה לדוגמא	עמוד 8
סיכום	עמוד 9
ביבליוגרפיה	עמוד 9

מבוא

הנוף הנשקף מכיתות הלימוד אינו מזמן גירווי ללמידה אצל התלמידים. הנוף מורכב ברובו משיחים זקנים וביניהם מתגוללים ניירות ושקיות חטיפים ישנות כמו עדויות לנוכחות ילדים. בעקבות ההשתלמות בנושא "ציפורים בחצר וגינה מזמינה ציפורים" יזמנו שינוי הסביבה הנשקפת מחדר הכתה. פוטנציאל לימודי רב גלום בסביבת הלימוד החוץ כיתתית. בסביבה זו ניתן להמחיש מושגים, מיומנויות ורעיונות רבים הנכללים בתוכנית הלימודים. (פרופ' ניר אוריון)

"הלמידה שוב אינה מוגבלת לחדר הכיתה, והיא יכולה להתרחש בסביבות שונות ומגוונות..." רחל בן ארי כדי לגוון את אמצעי הלמידה וכדי לחבב את נושא הלימוד אצל התלמידים יזמנו שינוי. התלמידים לא יהיו ספונים בד' האמות של הכתה אלא יצאו לסביבה הטבעית כדי ללמוד ולהכיר את חיי בעלי החיים.

תלמידי בית הספר היסודי מתחילים לעצב את עולם הערכים שלהם. החינוך הבית סיפרי מקנה ידע, ערכים, רגשות ועמדות כלפי הסביבה הדוממת וכלפי מגוון היצורים החיים, תוך טיפוח תחושת המחויבות לשמירתם וטיפוחם. (על פי פרופ' עמוס דרייפוס).

בשנים האחרונות כיתות הלימוד מכילות מגוון שלם של תלמידים שלכל אחד מהם צריך לתת מענה הולם. "אחד הביטויים הבולטים של הטרוגניות הוא השוני הרב ביכולות התלמידים ובהישגיהם, על המורה להתמודד בעת ובעונה אחת עם דרכי למידה של תלמידים מחוננים ותלמידים מתקשים. בנסיבות אלה על אנשי החינוך לעצב תוכנית לימודים מאתגרת, שתתאים לקשת רחבה של התעניינויות..."

רחל בן ארי

מטרות

- התלמידים יכירו את מאפייני החיים.
- התלמידים ידעו מי הם יצורים חיים
- התלמי יכירו את צרכי הקיום של היצורים החיים.
- התלמי יחשפו לנושא מגוון המינים ויפתחו מודעות לחשיבותו.
- התלמי יכירו את מאפייני העופות.
- התלמי יכירו את השימוש בתצפית כדרך לאיסוף מידע ועיבודו.
- התלמי ידעו שקיים מגוון מיני עופות בסביבת בית הספר.
- התלמי ישאלו שאלות המעניינות אותם על עולם העופות.
- התלמי ידעו שיש קשר בין מבנה איברי העוף לשימוש.

התהליך

בשעורי מדעים בכיתות ד' לומדים התלמידים על המחלקות השונות של בעלי החוליות. אחת המחלקות הנלמדות בפירוט ובעניין היא מחלקת הציפורים. בכיתות ו' חוזרים התלמידים ולומדים על נדידת ציפורים בנגיעה ליוזמת רשות שדות התעופה.

כדי שניתן יהיה לצפות בציפורים ולעקוב אחריהן מחדר הכתה ללא הפרעה, חשבנו להפוך את החצר המוזנחת בבית הספר למקום שמזמין ציפורים. הבעיה היא כיצד משיגים מימון לרכישת הצמחים? לקראת ט"ו בשבט אנו פונים לרוטרי- ארגון המתנדבים בבית דגן לרכוש צמחים לנטיעות. הנושא המרכזי לנטיעות הוא צמחים מושכי ציפורים. לנציג רוטרי ניתנה רשימה של צמחים שנלקחה מתוך "הגינה המזמינה" באתר "המרכז לטיפול ציפורי הבר בחצר הבית". יש לציין שמתנדבי רוטרי שמחו לסייע ותוך זמן קצר עמדו לרשותנו הצמחים שהוזמנו:

צמחי תבלין

לבנדר, רוזמרין, מרווה, לענה, מנטה, זוטא, קורנית.

שיחים

הדס, מורן, רותם, יערה, טקומית הכיף, היביסקוס, חבושית, חוטמית, חמנית,

שלב א'-

זהו השטח שנשקף מחלון הכתה. יש צורך לפנות את האשפה ולחפור גומות.

שלב ב'

קבלנו שפע צמחים ותלמידי כתה ד' שמחים להתחיל בנטיעות

שלב ג'

גומות נחפרו במספר ערוגות בשטח בית הספר. והתלמידים בחרו את סוג הצמח ואת הערוגה.

בין הערוגות הבחנו בצמחי בר מוגנים. כמובן שהם נשארו לפאר את החצר.

כעת נותר לצפות ולברר- מי מעדיף את ההיביסקוס ומי מעדיף את הפרג?

בתצפית הקרובה כבר הבחנו בדוכיפת שבודקת את הקרקע בסביבת הנטיעות.

סיכום

שתילת הצמחים גרמה עונג רב לתלמידים ותחושה שהם משאירים סימן בבית הספר לדורות הבאים. השתתפו ונהנו גם תלמידים מצטיינים וגם תלמידים שבכתה חוששים להביע את עצמם. במהלך השעורים יצאנו לתצפת על הציפורים. לפני התצפית אנו עורכים שיחה מקדימה ובה נערך גם תיאום ציפיות. בסוף התצפית סיכמנו את הממצאים. ניתן לציין שתלמידים רבים מזהים מעט מאוד סוגי ציפורים. תוך כדי התצפית יותר ויותר תלמידים מצליחים לזהות סוגים נוספים של ציפורים. יחד עם התצפיות נעזרנו בחומרי למידה שונים כמו "חיים בין בעלי חיים" לכיתות ד' וכן דפי עבודה מיוחדים לתלמידי ו'. התל' קיבלו מפות ובהן ציינו את הארצות שעל פניהן נדדו הציפורים השונות. בשעות אחר הצהריים המשיכו התלמידים את התצפיות באופן עצמאי בבית ונהנו לאסוף נוצות מגוונות של ציפורים, קיני ציפורים ואף שלד של פרחון שנפל מהקן. לצערי הפעילות הופסקה כרגע עקב בניה מסיבית שנערכת בחצר בית הספר.

ביבליוגרפיה

אוריון ניר ואחרים "סביבת הלימוד החוץ כיתתית" המחלקה להוראת מדעים, מכון ויצמן
בן ארי רחל "דרכי הוראה חלופיות" לקסיקון החינוך וההוראה, הסתדרות המורים.
דרייפוס עמוס "הכנס השנתי למדע תשס"ג"

בס"ד/ד <http://www.yarbirds.org.il>

משחקים ותוספות למערכי השיעור

מעמד (סטטוס) הציפורים בישראל

יציבות, חורפות, מקייצות, חולפות ומזדמנות

1. קראו בעיון את המשפטים הבאים.

2. הקיפו בעיגול את האות שליד המשפטים הנכונים.

ז דרור הבית הוא ציפור יציבה.

ש ציפור יציבה היא ציפור העומדת זקוף.

פ ציפור יציבה היא ציפור שמצויה בישראל כל השנה.

ק הנחליאלי הלבן הוא ציפור החורפת בישראל.

ר ציפורים חורפות מקננות בישראל.

מ ציפורים חורפות מגיעות בסתיו ונשארות כל החורף בישראל.

ת ציפורים חורפות עוזבות באביב לאירופה.

ב ציפורים מקייצות מגיעות לישראל בסתיו ונשארות כל החורף.

ק ציפורים מקייצות מגיעות לישראל באביב ונשארות כל הקיץ.

ל ציפורים מקייצות מקננות בישראל.

ג ציפורים חולפות עוברות בישראל 4 פעמים בשנה.

ת ציפורים חולפות מבלות בישראל בקיץ ומקננות.

פ ציפורים חולפות עוברות בישראל בסתיו לכיוון אפריקה ובאביב חזרה לאירופה.

ח ציפורים מזדמנות מגיעות לישראל באופן קבוע בסתיו ובאביב.

העתיקו את האותיות שליד המשפטים הנכונים לפי הסדר, מלמעלה כלפי מטה.

המושג שהתקבל _____

מה הקשר בין מושג זה לנושא ציפורים? _____

עבודה נעימה!

תצפית בציפורים

התצפית נערכה ביום _____ בשעה _____ מקום התצפית _____
 משך זמן התצפית _____
 במהלך התצפית ראינו :

פעילות	מספר	מין הציפור

הערות

בהשוואה לתצפית קודמת שנערכה ביום _____ בשעה _____

גילינו ש _____

והסיבה לכך לפי דעתי היא _____

תצפית מהנה !!!

תעודת זהות - ציפור

1. מצאו את שם הציפור (עוף) ב"אנציקלופדיית החי והצומח של אי"י" כרך 6
2. קראו את המידע המופיע על הציפור.
3. העתיקו למחברתכם את תעודת הזהות והשלימו לפי המידע שמצאתם.

שם - _____

משפחה- _____

סדרה- _____

שם לוועזי _____

ציפור יציבה / נודדת

מוצא הציפור- _____

גודל (משקל) - _____

מזון- _____

סביבת חיים- _____

מועד הקינון והדגירה _____

הערות (ניתן להוסיף תיאור כללי של הציפור, תיאור בניית הקן, תיאור גידול הצאצאים והבעת

דעה על הציפור) _____

הציפורים - תועלת ונזקים

התועלת

מה התועלת שציפורים מסוגים שונים מביאות לאדם? השלימו את הטבלה.

תחום	התועלת
אומנות הריקוד	ריקוד החיזור אצל העגורים נותן השראה ליצירות הרקדנים.

הנזק

האם ציפורים יכולות להזיק? חשבו באילו תחומים. השלימו את הטבלה.

תחום	הנזק

מסקנה _____

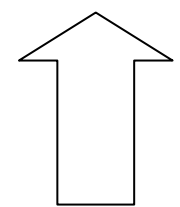
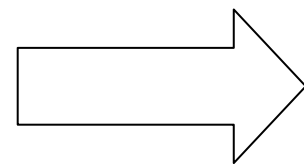
ציפורים ללא גבולות

* התאימו מושג להגדרה. העתיקו את האות המופיעה ליד המושג אל ההגדרה המתאימה. מצאו את הפסוק המופיע מלמעלה כלפי מטה.

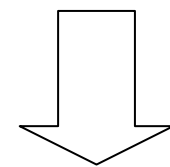
פ	נוצות תעופה	___	מבנה דמוי ציפורן, יכול לשמש לכלי נשק (בדורסים).
ד	תטולה	___	צאצא עופות אשר בוקע מהביצה במצב מפותח יחסית, עם עיניים פקוחות וגוף מכוסה פלומה.
ה	נדידה	___	נוצות רכות ועדינות, תפקידן בידוד טרמי.
ע	אפרוח	___	נוצות גדולות וחזקות בעלות ציר מרכזי קשיח הקרוי קנה. נחלקות לאברות וסוככות.
ו	טופר	___	מעבר זמני של אוכלוסייה ממקום אחד למקום אחר.
ו	נוצות פלומה	___	עוף השוהה בארץ בתקופת הקיץ בלבד.
ל	גוזל	___	הפרשת העופות.
כ	עוף חורף	___	צורת תעופה פסיבית, בכנפיים פרושות אשר אינן נעות כמעט.
ש	עוף מקייץ	___	גוש של שרידי מזון בלתי מעוכל אשר העוף מקיא.
ג	עוף יציב	___	תעופה פעילה המבוססת על חבטות כנף מרובות. תוך השקעת אנרגיה רבה.
י	עוף חולף	___	עוף אשר עובר את הארץ במהלך מסעו מאזור הקינן לאזור החרیפה.
י	דאייה	___	עוף שאיננו נודד.
ו	חתירה	___	מספר הביצים אשר הוטל על ידי נקבה אחת במחזור דגירה אחד.
מ	לשלת	___	צאצא עופות שבוקע מן הביצה במצב בלתי מפותח. מואכל על ידי ההורים.
מ	צנפה הדגירה.	___	עוף השוהה בארץ בתקופת החורף בלבד. באביב נודד לאזור
	הפסוק	___	" _____ " איוב י"ב פס' ז'.

חורף

אביב

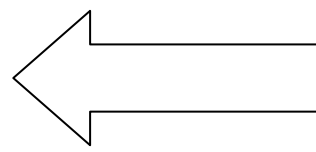

מחזוריות
בנדידה

סתיו

קיץ

משימה - רשמו מה עושות הציפורים הנוודות בכל עונה והיכן הן נמצאות בכל עונה. השתמשו במושגים המתאימים. היעזרו במאגר המשפטים המצ"ב.

מחזוריות בנדידה

מאגר

1. הברווזים חוצים את הים התיכון מאפריקה לכיוון אירופה.
2. ציפורי השיר חוצות את הים התיכון מאירופה לכיוון אפריקה במסלול חוצה ים.
3. הציפורים הנודדות הגיעו והתיישבו במקום חמים עם שפע מזון.
4. גוזלים צעירים בוקעים מן הביצים והציפורים צריכות שפע מזון כדי להאכילם.
5. מזג האוויר מתקרר והמזון מתמעט.
6. השקנאים חולפים מעל ארץ ישראל בדרכם חזרה לאירופה, במסלול עוקף ים.
7. החסידות עוברות מעל ארץ ישראל בדרך לאפריקה במסלול עוקף ים.
8. הציפורים מקננות (בונות קן), מטילות ביצים ודוגרות עליהן.